

Dragina Gija Bradić
Pisma iz detinjstva
edicija **Pisma**, knjiga 1.

Dragina Gija Bradić
Pisma iz detinjstva

Izdavač

Grafkarton Prijepolje i PC-LAB Bijelo Polje

Za izdavača

Vaso Obradović

(o_vaso@t-com.me)

Urednik

Slobodan Zoran Obradović

(stihomgovorim@gmail.com)

Lektori

Sonja Milovanović, Ana Hranisavljević

Recenzenti

Milka Obradović

Dragana Đurković Tošić

Grafički dizajn, korice, obrada i kompjuterska priprema

Vaso Obradović

(za ilustraciju korica korištena fotografija rodne kuće autorke)

Štampa

Grafokarton, Prijepolje

Tiraž

300

Dragina Gija Bradić

Pisma iz detinjstva

Auckland 2012.

Predgovor

Dragini Giji Bradić

nekada:

Ravna Gora – Ivanjica, Srbija

sada:

Auckland, New Zealand

Draga Gija,

Napisati pismo?! Je li to običaj iz onog našeg vremena? Iz onog vremena kad smo u gotovo svečanoj atmosferi pažljivo uzimali hartiju i olovku, pa u tišini dubokoga razmišljanja pažljivo pisali o onom najdražem, o onom najdubljem, onom najbližem nama sa željom da se podijeli sa drugim čovjekom ili da mu se javi nešto zaista bitno.

Evo, čitam tvoje ne jedno, nego sva ova pisma koja si ispisala za nas, čitam ih jedno po jedno. Pročitam... spustim, pa se opet vratim da vidim da nijesam nešto važno propustila, mada znam da je ovdje sve važno, a i kako ne bi bilo kada su to pisma o svemu bitnom što te je stvorilo takvom kakva jesi – dobra i plemenita, snažna i mudra, a opet sa toliko radosti i veselosti, te gotovo mogu da vidim da si isti onaj djevojčurak koji o svemu želi da sazna i koja o toj potrebi i piše nama iz svog djetinjstva. Koliko igara si opisala, onih igara za koje smo sami pravili igračke, mi djeca sa velikom maštom u toj sveopštoj nemaštini i prosto je nevjerovatno kako su te igre iste bez obzira gdje se živjelo. Valjda je igra esencija djetinjstva, njegova duša, a duša je okupana toplinom, tako da toplina grije srce dok čitamo tvoje retke.

Znaš, mnogo mi je bitno da sve o čemu pišeš prepoznajem, kao da smo rasle skupa, draga prijateljice, samo nam se zavičaj razlikuje imenom... Pišeš o jednom divnom vremenu koje je bilo možda surovo, ali je bilo divno jer smo u njemu bile djeca, i bile smo jake, prava djeca tog vremena – jer što su vremena teža, to su i ljudi jači.

Opisuješ to vrijeme tako da ono oživi pred nama – zabijeli jaganjcima, zamiriše livadama, zatreperi djevojačkim kolima i posijelima, zažubori potocima, zahuči vodeničkim kamenom, uskovitla se pa se smiri u noćnom poćinku koji najave svojim treperenjem stare gašnjaće sa bijelih zidova našeg djetinjstva.

Koliko toga si kazala u svojim pismima da nas podsjetiš, da ne zaboravimo o obićajima, o vaspitanju, o vrijednostima o životu, a sve onim našim jezikom u kome, kao u poslednjem utoćištu, svoj mir naćošće rijeći za koje danas teško može da se naće predmet koje one znaće. Nestadoće stari zanati, igre, obićaji, a sa njima i njihova imena. Ali evo tebe i ti ih oživje svojim pismima tu, pred nama, dade im opet smisao, udahnu im život, pa je to još jedan razlog zbog koga bih ova pisma dala moćim sinovima i kćerki, moćoj unućadi, ali i svim našim sinovima i svim kćerkama i unucima. Dala bih i preporučila bih da proćitaju tvoja pisma, jer iz njih će saznati mnogo o nama, ali i mnogo o životu, mnogo o ljubavi.

Ćitajući tvoja pisma znam da će se i dobro zabavljati, jer tako nevino i ćedno otkrivaš neke tajne koje u stvari nijesu tajne, nego samo tako nam izgledaju dok smo djeca. Znam da će se smijati onako ćisto sa srca, ali znam da će i plakati – sigurna sam da će plakati, kao što sam ja plakala kada si ti „odrasla preko noći“.

Kažu u mom kraju – radujmo se, rodio nam se sin, to ne znaći i da se ne raduju kad im se rodila kćerka... Valjda je to zbog toga što misle da o ratovima bolje prenose i cijene priće sinovi, a kad proćitaju ovo što ti pišeš, vidjeće koliko bolje i dublje u srce rata proćiru oći kćerke i unuke. Da je lice rata jad, bijeda, patnja, gubitak, ćemer i strah za najblićim i da je najveća pobjeda u stvari život. Ali ratovi dolaze, niko ih ne zove, ne traći – oni doću, a za njima onda ostanu krajputaši koji svjedoće o najsnaćnijim, najbolćim, onim koji su ugraćivali sebe u odbranu grude, e pa te pamćimo svi – i mućki i ženski, a oplakujemo ih jaće mi – njihove žene, kćeri, unuke...

Koliko teško se živjelo, ali kako se lakše živjelo kada su ljudi pomagali jedni druge. Moba i mobenici, nešto što je nestalo netragom, nešto što je otišlo u prošlost sa novim mašinama, a sa njima i pjesme i kola i igre do kasno u noć pod začuđenim zvezdanim nebom. Samo su još ostale zvijezde na nebu i uspomene koje odliježu kroz naše duše.

Draga Gijo, ja bih mogla još mnogo toga da pišem, ali bih smorila ove naše što će navratiti ovdje da pročitaju ova tvoja pisma koja me raznježiše i uveseliše, pa da im ja kažem da neću više da ih smaram, a njih ostavljam u tvom svijetu da stazama tvojih suza žalosnica i radosnica, putevima tvog djetinjstva koračaju i vide da je sve u svakom vremenu u stvari isto, ono bitno i ono suštinsko, oko čovjeka i za čovjeka. Da se vremena razlikuju po stvarima i po tome kako ih nazivamo, a da je život jedno čudo koje treba da slavimo i veličamo, a ljubav ono što nas sve čuva od zaborava, tvoja pisma su mi pokazala upravo to.

P.S.

Čekamo na nova tvoja pisma,

Milka Obradović
Bijelo Polje, Crna Gora

Pisma

1

Danas mi se javila želja da ti pišem pismo. Pravo pismo. Olovkom. Čim sam počela, pomešah slova, velika i mala, ćirilična i latinična... pocepah prvi papir. Otkad nisam tako slatko zgužvala pa ciljala u korpu. Promašila sam. Nasmejah se grohotom promašaju, a i onom mešanju... dobro je da ne naučih japanski ili kineski... Al' bi bilo veselo!

Vidiš da sam napisala, a napisacu ga sigurno, ček da malo podođem, na kraju ću obavezno staviti ono P.S. Namerno ću nešto zaboraviti da bih to onako izmaknuto od ostalog sadržaja istakla. Pisaću samo do polovine stranice na levoj strani. Doduše, može nešto naknadno i drugačije da se saopšti. Ja sam jednom dobila od oca pismo na čijoj je poleđini, ispod adrese, onako *na šreh* pisalo „UMRO MAKSIM”. Komšija je umro posle zatvaranja koverta.

„Vita jela, zelen bor, molim brzi odgovor”... mislim da je zasterela. Takva fraza više „ne pije vodu”. Malo ko bi je razumeo. Mojim sestrama su od momaka bile u svakom pismu takve poruke. Krišom sam ih čitala. I ne samo poruke! Shvatila sam da to znači da se puno vole i da čekaju brzi odgovor. Ne znam šta su one odgovarale i da li je u njihovim pismima imalo tog „jele i bora”. Same su pisma ubacivale u poštansko sanduče. Tada sam odlučila da ni one nikada neće moći moja pisma ni da dodirnu, a kamoli...

2

Nisam ja na svoje sestre bila ljuta samo zbog tih pisama. Bila sam ljuta i što su se jako pravile važne. Uh, one bože porasle, pa pustile pletenice niz leđa, pa se samo nešto kikoću.

Prebivala sam ispod basamaka od vajata da bih bar nešto nazrela šta im je smešno. Tek sam razumela kad bi me sa

sobom povele da čuvamo ovce... Zavisi kojoj je dolazio momak. Oni bi onda celo popodne ćućorili, a ja bih jurila za stokom. Često sam molila Boga da otac naiđe i da ih vidi, mislila sam da je to nepristojno. Tako sam mislila sve dok mi jednom majka nije ispričala da je ona slično ašikovala sa ocem. Prvo bi se pravila da ga ne vidi da dolazi, pa bi kao gađala stoku kamenicom, a u stvari usmeravala prema njemu. E, to mi se već sviđalo.

Ja sam roditelje volela puno, ali posle toga još više. Svidelo mi se i to da oni nisu samo pravili raspored šta će ko sutra da radi ili kontrolisali da li sam, ne daj bože, pustila stoku u nečije žito i napravila zijan.

Navodim samo ove dve stvari jer sam njih prvo zapamtila. O drugima ću kasnije.

Volim trube i doboš. Posebno doboš. Posle su ga nazvali bubanj. Opet zbog sestara. Ma nije doboš postao bubanj zbog mojih sestara, nego sam ga zavolela zbog njih. Njegovo „otkivanje” je stizalo do mene ma odakle ono dolazilo i dočaralo sabor na koji ja nisam imala još pravo da idem. Moje sestre – da!

Za svaki sabor su morale imati nešto novo da obuku, da se ponove. Obavezna tergalka, čipkasta bluza, žaket, kosa kolmovana, pletenice uvijene i zakačene „libelom” iza ušiju, uz obavezno još poneku šnalu koje su, po mojoj proceni, bile višak, al' ajd'.

Taj dan sam lakše podnosila tako što sam, čim bi one otišle, sa svojom isto tako razočaranom drugaricom počinjala „saborisanje”, oblačeći se u odelo mojih sestara. Sve smo nekako uspevale da prilagodimo našem uzrastu sem cipela. Tu smo pribegle već isprobanoj mustri. Uz pomoć kalema od konca pravile smo „cipele na štiklu” tako što smo ga privezivale za piroćane. Posle igranja, što po taktu doboša, a

više na „gluvo”, tako nakarađene završavale smo na ljuljašci. Rika gladnih goveda bi nas vraćala u stvarnost i prekidalala kada je bilo najzabavnije...

Koja je tek vještina bila nahraniti stoku za tako kratko vreme. Ja sam čupala detelinu, ali pažljivo da se ne primeti i hranila samo krave muzare. Dok su jele, očekivala sam da im se vimena istog trena napune. Bojeći se da će majka otkriti prevaru, krišom sam dodavala vode u krabljaču sa pomuzenim mlekom. Pred počinak, primetila sam da su svi radosni... ja ponajviše!

Ne volim velike krevete. Opet zbog sestara. Znam, mislićeš da sam ja neka namćorka. Nisam! Evo sad ću da ispričam.

Imali smo mi osim velike kuće još puno građevina u dvorištu. Ovako, ako pođem od Srećkove orničice, prvo dođe česma sa vodom. Dobro, to nije građevina, ali je važna. Posle dođe kačara, pa kokošinjac, a pored trap za krompir. Jako sam bila ponosna zbog tog trapa, moraću posebno o tome. Dalje je soldrma, a na nju se nastavljao ambar.

Taj ambar je imao jedan deo za žito, ali i jednu sobu za spavanje. Ta soba bi bila lepa da nije imala taj ogroman krevet. Tu smo spavale moje dve sestre i ja. Ja u sredini! Prekrivač – vuneni guber, a meni toplo. Ako se pokrenem, odma' me opominju. Noge su najviše stradale. Jednom sam pokušala da ih rashladim pa sam se zavukla da bi ih otkrila, ali sam zato izgubila dotok vazduha i počela da kukam. Obe sestre su preplašeno skočile jer su već bile zaspale, a starija sestra me onda demonstrativno odnela kod babe u veliku sobu.

5

Te zime sam ostala sa bakom da spavam u velikoj sobi. Nije pomoglo njeno ubeđivanje da ona po svu noć nešto radi, da lupa, da ja neću moći da spavam, da...

Nikad joj nisam rekla da je bila u pravu. To moje nespavanje mi je donosilo toliko topline da je i danas osećam. Kao prvo, legala sam u topao krevet. Više nije bilo potrebno da pred spavanje grejem ponjavu pored šporeta pa da trčim u onaj veliki. Dalje, ostajala sam sa bakom i tada je ona bila samo moja. Dugo smo pričale, bilo da ona prede, ili ako je uoči praznika, legne pored mene. Pre toga mi donese vode sa obaveznom kockom šećera. Nekad i neki uštupak ako je uspela da skloni od najezde ostalih ukućana.

I kada sam spavala to je bio polusan... pratila sam baku ne otvarajući oči i znala svakog trena šta ona radi... loži vatru, okreće drva u *vuruni* da se suše, prodrma šerpu sa jelom, uglavnom kupusom koji se krčkao za sutrašnji ručak, odškrine prozor „da vidi koliko je sati”, izađe napolje porad sebe, uzme preslicu da još koji put zavrti vretenom ili *družlicom*... i dune u lampu.

Tiho je izgovarala molitvu, znala sam da je molitva pošto je pominjala Majku Božiju. Spuštala se pored mene, ali usput obavezno navlačila pokrivač i ćuškala ga meni iza leđa. Posle sekunde po spuštanju glave na jastuk, čula bih njeno nežno hrkanje. Istovremeno i pevce...

6

Velika ili stara soba je bila deo velike kuće. Tamo je bilo najlepše. Dugačak šporet bio je odmah sa leve strane kada se ulazilo iz kuće u sobu. Uvek je bio topao i uvek imao toplu vodu u bakraču. Imao je ringle od po tri kotura, a najmanji je imao prečku i udubljenje.

Prečka je služila da se sa kukačom zakači i otpočne otvaranje. Kad njega izvadiš, onda je lako izvaditi ostala dva obruča. To se otvaralo da bi šporet mogao dobro da se očisti jer je bio, rekla sam, jako dugačak. Na zidovima ložišta je lepljena specijalna glina iz nalazišta ispod naše bašče idući prema Brvancima. Ona se povremeno morala ponovo nanositi na pukotine da ne bi šporet progoreo.

U nastavku ložišta je bila *vuruna* koja je bila viša od dela šporeta i iz nje je išao sulundar na tavan. Kod manjih šporeta ona se zvala rerna. U njoj su se pekli 'ljeb, krompir, tikva... i drva su se sušila, ali su vrata morala tada biti otvorena. Na drvima je zimi često ležala mačka.

U sobi je još od nameštaja bio jedan *ravić* i krevet. Iznad šporeta su bile lepo oblikovane motke koje su prikačene za tavanicu činile lenku. Na njoj bi se najčešće prostirala naša mokra odeća da se do ujutru osuši.

Trpeza je uvek bila *uskrečena* uz duvar. Posle obroka je podizana, a ostajali su tronošci koje smo raspoređivali pored brvana.

Centralni deo sobe je onda zauzimala preslica na nožni pogon, na kojoj je radila majka kao najiskusnija, a ostali su imali obične, one da se zadenu za pojas.

Staklo od lampe se pralo svaki dan mekanom krpom i pepelom. Ja sam ga jednom oprala zemljom i izgrebala. Nikada to nisam priznala. Bilo je vrlo važno da staklo lampe bude čisto jer bi fitilj bio manje odvijen da manje troši gas. Kako bi staklo čadilo, tako je sve manje imalo svetla. Ja sam često htela da pomerim fitilj na jače, ali mi nisu dozvoljavali. Kazali su da su nam se oči navikle. Možda njihove, moje nisu.

Ovako je bilo u sobi zimi, jer preko leta se u njoj mi deca nismo zadržavali.

7

Još jednom me starija sestra razočarala. Ona je često odlazila kod tete da joj pomogne u njenoj *neokoštinji*, pa sam mislila da je i tada. Nisam je videla nekoliko dana, a nisam nikoga htela da pitam gde je. Mi smo bile u „svađi” od one noći, jer dok me je prenosila u babin krevet, rekla je da će me sledeći put išibati.

Ipak sam prisluškiivala razgovore, kao da sam predosetila da tu nisu čista posla. Prisluškiivala i čula. Mislila sam da nisam dobro razumela. Kao da me je strela pogodila kad me je majka moje drugarice kroz smeh pitala kako ću bez svoje premile seje. Kao prvo, mislila sam, *ona nije seja nego sestra, a kao drugo uopšte nije premila*. Međutim, kad je nastavila dalje sa žalopojkama u moje ime, smesta sam otrčala kući.

Usput sam dobila takav napad plača tako da me majka ništa nije pitala, već me je odmah počela tešiti govoreći mi da će sestra dolaziti. Rekla je da će, možda, već iduće godine doći sa mužem. E, tada se sve okrenulo oko mene... lepo sam videla da planina klizi. Videla sam da sam prevarena. Saznala sam da neće biti svadbe, saznala i da se bez svadbe možeš udati. Jedino me je tešilo to što sad druga sestra ima samo mene...

Počela sam da likujem u sebi. Opet sam bila radosna!

8

Konačno sam se osamostalila. Čuvala sam jagnjad u ograđenoj bašči dok ne zaborave da sisaju. Tada sam naučila da pravim venčiče i da im vezujem oko vrata. To nije bila dobra ideja, pojeli bi ih jedno drugom. Dosetila sam se da napravim samo jedan od raznobojne vunice i da ga zavežem svom ljubimcu. Posmatrala sam da li će to ostala jagnjad da primete... samo su pomirisala.

Dosta kasnije sam čuvala svinje. Sa njima mi nije bilo zanimljivo. Ostajale su predugo u blatilištu i nisam mogla da ih mazim. Jedino kad se osuše, privolim poneko prase da legne dok ga šašoljim po stomaku. Čim bih prestala, skakalo bi kô opareno i tražilo ostale.

U kući sam unapređena za glavnog pronalazača zagubljenih stvari poput čekića, svrdla, male testere, iako sam jednom našla i onu veliku kladaru. Nju sam brzo našla jer sam videla kada su je zaboravili.

Prvo sam naučila da od ptica postoji kobac jer nam je krao kokoši. Prepoznavala sam vrapca. Lastu dugo nisam razlikovala od vrapca, pošto nije htela da čeka dok dobro osmotrim rep, ali s jeseni sam gledajući jata ptica selica, znala da su to one. Odlazile su na jug jer je tamo toplo – a ja sam zamišljala ogromnu peć koja na tom jugu greje zimu.

Dugo sam čekala da mi pokažu kako izgleda pliska jer su mene tako zvali. Bile smo slične jedino po skakutanju, onako s noge na nogu.

Nedeljno se znao raspored šta se kad kuvalo za jelo. Taj red je bio izmenjen s proleća jer su neke rezerve hrane bile potrošene.

Jedino je uvek imalo pasulja i krompira. Pasulj nisam volela jer sam mislila da ima „crviće” koje sam nalazila kada mi je brat – *zlotvor* pokazao. Nije vredelo što mi je otac rekao i što mi je pokazao malu klicu koja se formirala u grašci pasulja i što mi je objasnio da kad se skuva da se onda odvaja i zaista liči na malog crva... Nije vredelo ni što je *zlotvoru* rekao „magarče”...

Uvek sam mislila da pored krompira taj pasulj nije ni trebao da se jede. Da je češće kuvan krompir-paprikaš, ja bih bila još poštovanija i traženija zato što sam jedina mogla da uđem u trap sa krompirom.

To je mesto gde se krompir odlagao u iskopanu rupu u zemlji. *Onaj* moj brat je to zvao grobnica... Kada se iskopa, onda se položi slama, pa se krompiri iz džakova polako sipaju. Napunjenoj rupi se pravio krov od svežih debljih pruteva, obično od ljeske koja je savitljiva.

Onda su ugrađivani okviri za vrata, jedna napred, a jedna na vrh krova. Preko pruća savijenih u luk dolazila je opet slama, a onda vraćana ona zemlja koja je kopanjem izbačena. Moram priznati da je ličila na grob koji sam mnogo kasnije videla na našem groblju.

Prednja vrata ne znam zašta su korišćena, ali ona na krovu znam. Na ta vrata je sipan ostatak krompira da se napuni trap. Na ta vrata sam ja jedina mogla da uskačem da nakupim krompira za ručak. Trap sam volela dok je bilo krompira u njemu. Kada je bio prazan, nije mirisao lepo.

Često sam sa bakom čuvala neku stoku blizu kuće. Obično u Lučici kao tog dana. Lučica je jedna livada kraj reke na kojoj je bila vodenica. Ona je bila naša, a vodenica svačija.

U vodenicu si mogao da melješ žito, samo kada si imao svoj dan. Tada je ona bila tvoja i ostali su se ponašali kao da je tvoja prava kuća. Da vodenica melje, znao si po zvuku vodenčkog kamena. Čeketalo je davalo jedan poseban ton, tako da nije bilo dileme. Uostalom, kada vodenica ne treba da radi, onda se branom zatvori dotok vode koja pokreće vodenički kamen i ta voda preliva preko korita. Mogla je biti *tuš*, ali je bila mnogo hladna. Znači, ako je vodenica zatvorena, ne ulaziš u nju. Ja sam samo virila kroz proređena brvna. Nekad sam videla da neko spava na džakovima sa žitom.

Baka nije volela da sedi blizu vodenice jer nije bilo sunca. Uvek je išla iznad na jedno guvno. Stoka je bila mirna jer je imala da pase bujnu travu. Onda smo pričale o svemu.

Tada sam saznala za Beograd. Za Novi Beograd! Baka mi je pričala da je išla da ga gradi. Nisam pitala šta je to ona gradila, ali sam zamišljala velika polja sa žitom. Bila sam sigurna da pletenje, pređenje, kuvanje i mešenje, čuvanje stoke i kopanje nisu gradnja. Žetva jeste jer su se gradile krstine od snoplja. Ona je znala da žanje.

Taj dan se završio sa još jednim saznanjem. Baka mi je rekla da ne plačem puno kad ona bude umrla. Objasnila mi je šta to znači. Do kraja dana sam je naterala da „prizna” da ona neće umreti. Ona se na to samo smejala. To me je malo utešilo.

Bila sam najmlađa, pet godina mlađa od najmlađeg brata. Nisam imala društvo za igru – pravu igru. Nisam imala ni lutku, a nisam ni znala da ona postoji.

Moja drugarica Milojka je imala svake godine novu – živu. Njena majka je radala, možda ne baš svake godine, ali svake druge da. Milojka, najstarije žensko dete, bila je glavni pomoćnik, a ja njen. Pazile smo bebe. Ona najmlađe, a ja ono starije – tek prohodalo. Nisam morala da je presvlačim, jer je nosila lažigaće. Morala sam samo da pazim da ne sedne na sadržaj koji je izašao na onu rupu na lažigaćama. Milojka je morala da presvlači „svoju”. Ona je to tako vešto radila da nikada nisam mogla prebrojati nekakve dodatke koje je stavljala između nogu.

Završnica povijanja je bila najlepša. Ono uvezivanje. Tu sam joj pomagala da veliki „zavoj” nekako isprovlačimo u onom delu kolvke gde se protinjalo... Pri dnu je bilo lako, samo se namicalo na kuke koje su bile na stranicama.

Beba u toj kolvci nije uvek odvijana skroz, već samo da joj se oni umeci među nogama promene. Prvo malo obrišeš i namažeš prepranom svinjskom mašću. Videla sam kako se prepira mast, mutiš, mutiš, pa sipaš vodu, tako devet puta. Baš sam brojala – jedan prst manje od obe šake! Ne znam zašto su

je mazali uvek kad nije bilo crvenila. „Moja” beba ga je imala. Ne zbog mene!

Kući sam odlazila, ali već od njihove štale sam počinjala glasno da kukam... Tako sam izbegla kaznu jer sam otišla od kuće bez pitanja. Kad god sam pitala, nisu mi dozvoljavali. Kasnije su mi priznali da ih je veselila ta moja dernjava. Onda su se veselili vrlo često!

Imala sam ja drugarice Katu i Mladenu. One nisu imale žive lutke, odnosno bebe, kao Milojka, pa su mogle da dođu kod mene na livadak iznad kuće. Tu smo mesile kolače i prostirale ih po travi da se „peku”. Brašno je bilo od sitnog peska koji je ostao posle zidanja nove kuće.

Kada je u salašu bilo kočanjki od okrunjenog kukuruza, pravile smo građevine. Počele bismo temelj sa četiri najduže, ukrštali ih na krajevima, sledeći red isto, ali samo malo više povlačeći ka unutrašnjosti da bismo pri vrhu dobile šiljak, a i da nam se ne sruši.

Dok bi se kolači sušili, mi smo se takmičile u trčanju zavezanih očiju. Ako nismo imali čim da zavezujemo oči, onda smo se ležeći kotrljale. Ponekad je bilo malo mučnine u stomaku, ali to nismo smele nikome da kažemo. Bojale smo se da nam ne zabrane kotrljanje.

Rastajale smo se jer bi se neka od nas naljutila. Odlazile su, a kolače sam sama morala da pokupim i bacim da niko od starijih ne vidi koliko smo peska upropastile. On se donosio iz reke u kolima sa upregnutim volovima. Bio je, sigurno, jako težak jer se voda cedila dok su volovi sporo vukli tovar. Voda je teška. Znala sam, jer sam bila često vodonoša sa bardakom. Ljutnju smo zaboravljale do sledećeg sastajanja.

13

Nisam volela komšiju Stanimira. Kad god nisam bila poslušna, oni bi rekli da će zvati Stanimira. Kad bi došao u naše dvorište, pitao bi da l' deca slušaju. A deca, značilo je ja jer bi me nekako čudno pogledao. Majka bi rekla da slušaju, a ja bih za svaki slučaj šmugnula iza ćoška od kuće. Odatle sam najbolje čula šta oni pričaju. Deca više nisu pominjana.

Stanimir je bio isti kao svi drugi odrasli muškarci, samo što je čudno govorio. Moju majku je zvao *Rrrado!*

Često sam odlazila kod ujne Jovane. Sviđalo mi se jer tamo nije bilo dece – odrasle dece. Uvek je pričala o mom ujaku koji nije bio tu. Stalno smo ga čekali da dođe, pa da se nešto dogodi. Nije došao jer je bio bolestan, pa se to nešto nije dogodilo. Majka mi je kasnije pričala da je ujna želela da me usvoji... Ujna da, ali majka nije imala dece za davanje. Tako mi je kazala. Ja sam pomislila: „Ko bi onda vadio krompir iz trapa!” Tek posle sam se setila bake, oca, braće, sestara, Milojke, beba, Žučka, Belke – sada je to velika ovca, a bila je jagnje sa mašnicom od raznobojne vune, Dorata – iako sam ga se plašila, Balje koja je bila moj „saradnik” dok sam je hranila onom detelinom...

Ja sam srećna! Nisam data ujni Jovani... Ja sam voljena!

14

Opet sam se vratila u veliki krevet. Sada je to bila druga pesma. Jeste da sam bila do zida, ali sam imala slobodu otkrivanja nogu. Sestru nisam ni morala da dodirujem jer smo sada bile samo nas dve u tom ogromnom krevetu. Jednom sam pomislila šta će biti ako dođe sestra sa mužem, pa legnu sa nama... Ipak sam ja sebe odmah „izmestila” kod babe. To se nije desilo.

Jedno veče dok smo ulazile u sobu sa velikim krevetom, spotakla sam se i dobro udarila glavom o neki

sanduk. Skočila mi je velika kvrga, a ja sam skupila hrabrost da ne kukam glasno. Mislim da nisam ni plakala. Sestra je brzo donela neki poveći hladan kamen i stavila mi na uboj. Više puta me je budila i pipajući čvontu, pitala da li me boli glava... Ujutru smo išle svuda zajedno, a za užinu mi je dala sav kajmak, a sebi uzela sir. Mislim da me je baš tada nosila na krkačama.

Shvatila sam da sestra brine o meni. To me je jako veselilo! Za uzvrat tražila sam da čuvam ovce sa njom, a to je značilo da ona može da radi šta hoće i bude s kim hoće! Smejala se i poljubila me. I ja sam nju!

Jedno prijateljstvo je stvoreno. Još traje!

Imam momka! To su mi rekle drugarice moje sestre, Krstina i Anica. Rekle su mi da je moj momak Vule. Nisam poznavala Vula. Nisam znala ni kako izgleda, ni koliko ima godina, jedino sam znala da živi u Šibovima. Dovoljno da počnem da maštam o njemu.

Toliko sam bila sigurna u tu ljubav da sam rekla da ću se udati za njega. Htela sam da im napakostim jer su me nešto grdili. Kazala sam da će samo čuti jedne noći pesmu i vrisku kada me ukrade Vule. Isto kao što su odveli moju seju, odnosno stariju sestru. Svi su se smejali, a ja sam bila još ljuća što ne shvataju moju ozbiljnost. Primenila sam svoj već isprobani recept – plakala sam. Posle toga nikada više nisam pomenula Vula.

Kada sam pošla u školu, išli smo u isti razred. Stidela sam se. Mislila sam da on zna šta sam ja osećala, pogotovo šta sam govorila. Zvao se Vuk, a ne Vule. Vuk se zvao i kurjak, životinja o kojoj se u kući pričalo sa strahom. „Kada sretnoš vuka”, govorili su, „ne treba da bežiš, samo se primiriš i ne gledaš ga u oči. On će proći pored tebe pošto jede samo jagnjad i ovce”. Dok bih slušala priče o njemu, ja sam mu „videla” oči.

Često dok bih noću izlazila sa nekim napolje, jurila bih natrag da me ne *u'vati*.

Pričalo se i o liscicama, ali one nisu napadale ljude, sem kada su besne. Majka je govorila da je neko besan kad neće da jede ručak koji ima, nego traži nešto drugo. Ja sam samo tražila nešto drugo kada je bio pasulj jer ga nisam volela zbog onih crvića.

16

Sem *nasočenog* Vula, nisam imala „momka” u svom selu. Meni nikad niko nije dolazio, iako sam i ja čuvala ovce, samo me je, dok sam ih čuvala, nervirao Ljubiša što mi je povazdan s preke strane slao neke svetleće zrake ogledalom.

Nije vredelo što sam ga izmlatila torbom povražušom, i što mu nisam dala da prepiše domaći. Tada sam počela ozbiljnije da razmišlajma da i ja napustim selo. Nisam znala kada i gde bih ja to otišla, ali sam rešila da zamolim braću da me upišu u tu njihovu fabriku. Osećala sam nekako da mi snovi nisu ispunjeni, nisam bivala korisna kao ostali ukućani. Nikad nisam naučila da muzem krave. Ovce jesam, ali to nije ni bio tako veliki zadatak. Nisam naučila da mesim hleb, niti da razvlačim kore za pitu. Nisam naučila da sirim. Malo sam prela, ali nikada nisam tkala, niti sam znala, jedino sam prepredala vunicu. To je kad sastaviš dva struka opredene vune, a onda ih prepredanjem uvijaš *družlicom*. Klupče je bivalo ogromno, pa sam često otkidala deo i krila pod kamen da ga niko ne nađe. Tako mi je jedino ostajalo vremena da se igram.

Nisam naučila da kopam, jesam da plijevim bujad po zobi i malo da žnjem. Žela sam sve dok se ne posečem srpom. I dan-danas imam na malom prstu leve ruke ožiljak u vidu polumeseca. Imam ih i na drugim prstima, ali ovaj je najveći.

32

Imali smo cvetnjak, ograđen iznad stare, a ispred nove, na sprat kuće. Cvetnjak nije imao kapiju, preskakalo se preko ograde da se plevi ili zasadi neka nova vrsta. Bilo je selena, mindušice, perunike, šeboja...

Subota je bio dan kada je brisana avlija od velike do male kapije. Imali smo brezove metle, a brisali smo tako da ne zgrabimo zemlju i sitan kamen. Travnati deo je grabuljan. Oko drvljanika se skupljale ljuščice, a oborene oblice uzdizale uz drvljanik, jer tako je drvo manje kislo i manje bilo vlažno. Tu su bile klada i sekira, obavezni „kozlič” ili „koza” sa testerom. Đubre smo odlagali na strogo određeno i ograđeno mesto – bunjak.

Subotom se obavezno ribao pod u velikoj sobi stare kuće. Ribaća četka je bila dobrodošla, a došla je nekako sa dolaskom mlade. Ceđ i četka su od poda pravili čudo. Takva boja nikada nije postignuta ničim drugim.

33

Spavali smo na slamaricama naloženim slamom, a kasnije iscepkanom šuškom od kukurozovine. Slamarica je imala najmanje dva otvora na sredini kroz koje se provlačila ruka i rastresala slama ili šuška da bi ležaj bio udoban. Légló se brzo pravilo pomeranjem tela kad utoneš u blaženstvo posle napornog dana... mrdneš tamo-vamo i ništa više ne žulja...

Preko slamarice je dolazio obavezan čaršav od konoplje, jastuk izatkan i naložen vunom i odozgo ponjave, a kad je hladno i guber.

Krevete nismo morali nameštati, već samo „otkriti” i otvoriti prozore da se vetri. Izuzeci su bili dani slave i velika soba jer je u njoj moralo sve biti „uzdignuto”, a to je značilo sređeno.

84

Kada je bio veliki praznik, nije se smelo raditi tog dana ništa važno. Ni tog dana, a ni u petak pre njega. Taj petak se zvao *Petka pred*, pa ime tog praznika, i uvek je bio posni dan.

Na posni dan jeli smo kuvano jelo na vodi i pekmeza namazanog na hleb. Jeli smo svo voće, a preko leta i pera crnog luka sa hlebom. Zimi smo jeli pečenu tikvu u velijama ili kuvan tikvanik. Najlepši je bio krompir ispečen u šporetu ili zaprećan na pročevlju. Stariji su postili i kada je bio post, ali ja nisam bila obavezna.

85

Prvo su stizale i brane trešnje – bele! Nije ostalo ni jedno stablo na koje se nismo popeli. Najzrelije su bile na vrhu stabla. Jeli smo ih sa košpicama, a kad smo se dobro najeli, onda smo počeli da izmišljamo i kontrolišemo da li su se ucvrljale.

Za pijacu su punjeni specijalni sanduci, da se ne ugnjave, i odnošene su na konju, u najbližu varoš. Višanja smo imali tek toliko da imamo za jelo. Bile su mnogo kisele.

Volela sam da kupim šljive u Brežđu, kod kuće, u velikoj i Novoj bašči, u Kućetini, u Krčevini, ali u Prljuši nisam. Bilo je mnogo trnja i bujadi. Šljive smo mlatili specijalnim motkama. To nije znao svak da radi. Kupili smo u korpe koje je otac napravio, a izručivali u velike posude, koje su odvožene pod kačaru i izasipane u velike kace. U kacama je stajala šljiva do previranja džibre, od koje će postati rakija.

Pečenje rakije nisam nikad propratila, jer mi je otac rekao da mogu da se napijem od isparenja. Pekla se pod kačarom i trebalo je tamo navući puno suvih drva. Rakija se

pekla u jednom cugu, danima i noćima. Nije smeo da se za'ladjuje kazan!

Često sam slušala kako se svađaju komšije ili dve jetrve. Uvek su se svađali oni stariji, a ostali ukućani su slušali i dodavali ovom koji predvodi, retko se ko mešao glasno.

Svađali su se najglasnije što su mogli, valjda da i ostale komšije čuju. Ja sam slušala, ako nisam imala neku drugu zabavu. Tako sam i doznavala za kojekakve događaje iz prošlosti, uglavnom ružne. Dosezalo je to do nečijih imena, koje ja nisam znala. Doznavala sam ko je kome šta dužan: brašno, žito, šiše gasa, nadnica ili neko breme sena.

Moji roditelji su se samo ponekad posvađali sa Savetom Miletinom, uvek zbog naših kokošaka kad pređu u njeno, a toliko sam pazila na njih. Moja baka bi rekla da njene kokoši ne mogu da pređu u naše, jer ih nema. A imala je, i prelazile su. Ko će kokoškama zabraniti kad one mogu da lete!

Dve jetrve, koje sam poznavala, svađale su se svaki dan, ali ih ja nikada ništa nisam razumela. One su to radile uzgred, pa su me podsećale na neku emisiju uz koju smo se svi u kući uspavljivali...

Tranzistor je zavijao, a glas se iz njega gubio pa vraćao... Brat je rekao da je to Grga Zlatoper iz Amerike.

Reč *kuluk* nisam znala baš šta znači, ali bio je važan kao kad bi se seno skupljalo ili želo žito. Išlo bi više njih iz kuće sa volovima i dolazili bi veoma umorni. To je sigurno bilo potrebno, ali sa pravljenjem nekakvih zadruga, otac se nije slagao.

To je prepričavao vrlo često. Kao da je ponovo i ponovo želeo da sebe preispita da li je bio u pravu. Nije se

slagao da se nešto, što se sticalo godinama, tek tako unese ili pokloni nekim neradnicima. Rekao je da njegovo ni jedno dete nije sunce zateklo u krevetu. I nije. Budili smo se tek na polovini bašče, ganjajući stoku na pašu. A sunce se tek tada pomaljalo.

Sve što je otac govorio negde, napisano je i poslato bratovom šefu, u vojsku. Brat nije kažnjen zbog toga, ali mu je komandir vratio taj papir i rekao da se ne brine i da to ponese kući. Brat, uplašen šta će dalje biti, napisao je ocu pismo i sa tim papirom – doznala sam da se to zvalo *karakteristika* – poslao poštom. Tada je otac bio najljući u svom životu. Samo je rekao da je dobro što pismo nije neko otvorio, a da nas nema toliko, valjda dece, da bi nekog odrobijao. Majka i baka su plakale, a baka me pomilovala i rekla: – Blagoš baki, nemoj ti o ovome nikom pričati, proći će...

Nisam pričala, ali nisam znala šta će proći. Jedino to što smo se ona i mi „podelili“, da nam ne oduzmu višak zemlje, kao što su Cvetku iz Vulovića. To je bilo kobajagi, jer smo i dalje svi živeli skupa, a ja spavala sa bakom u krevetu velike sobe.

Oh, kako mi se ne izlazi iz ovih predivnih tema o kojima pišem i ne nazirem im kraj! Pišem, a bežim, da se dotaknem **onog dana** – sunčanog na početku, avgustovskog, nedeljnog, šesnaestog.

Do popaska sam bila oslobođena čuvanja stoke, pa sam bila kod stare kuće i do mile volje se igrala sa svojim mezimcima. Pokazivala sam im svo moje umeće puzanja uz trešnju, bolje sam to izvodila uz konopac, ali... Smejali su se i imitirali me, a onda završavali na gomili, oni – oboje preko mene. Još lepši nam je bio ručak, bolje reći doručak. Imali smo posebnu trpezu za nas troje, malu, nisku, okruglu. Imali smo i tri tanjirića, oni su bili retkost, ali odnekud su nam pripali.

Aluminijumski, rekao mi moj brat *zlotvor* ali, bili su tanjiri. E, u njima sam ja pravila gučicu, ali malecku, sa malo kačamaka, a puno kajmaka. Posebno za svakog, a veličina je bila srazmerna godinama.

Po podne sam otišla kolibi i sa majkom krenula svu stoku, i sitnu i krupnu. Čuvali smo ih iznad kolibe, u Brežđu. Spremalo se nevreme, a ono, kad dođe iz planine Javor, kao da donese svu silinu njenu. Oblaci crni, niski, takmičili su se koji će pre da stigne da tovar svoj prospe. Neobično je bilo što nije bilo grmljavine. Koliko god je nevreme svojom jekom nadolazilo, tolikom brzinom smo majka i ja skupljale stoku i gonile u zaklon, u šumarak. To ranije nikada nismo činili.

A onda **pucaj** – stigao je pre munje, zaglušio i planinu i već nadošlu reku i zov majke i... a onda je nastala zloslutna tišina kroz koju se probijao jauk. Dolazio je od naše stare kuće... Nije greška...

Razaznavali smo kroz pljusak da ljudi trče k njoj! Bez ijedne reči, majka me je spodbila za ruku i povukla za sobom... Ostavili smo stoku bez čobanina. Trčale smo prečicom. Na svakih deset metara sam čučala i „oslobađala se”. Strah me je obuzeo, za mene do tada, na nepoznat način... Čupriju smo nasumice pronašli duboko ispod nivoa reke. Nekog smo sreli, pa nam reče nešto, ja nisam razumela. Prošli smo pored livade, pa sam se setila očevog upozorenja jutrošnjeg: – ... Loš sam san sanjao, pa se pripazite... – upravo je taj deo livade sanjao da se otkinuo i otišao u provaliju...

Dvorište je bilo raskopano na više mesta... Zakopavana je snaha, ne bi li je zemlja „oživila”. Badava! Sve je bilo badava! Brat je u suton stigao kada je bilo sve definitivno gotovo. Jauknuo je: – Djeco moja...! – i više ništa nije rekao. Kažu, nikada!

Meni je bila prepuštena beba koja nije znala da zaspri bez majčine sise. Pravila sam joj cuclu od šećera, uvijenog u tanku maramicu. Nije je prihvatila. Unezvereno me je gledala i

plakala... Čini mi se, kao da mi je govorila, da zna. Drhtala sam...

Poginula je moja treća sestra, bratova žena. Od groma. Našla se između velike kruške zimaje i metalnog obruča od aviona zaostalog iz *onog* rata. Imala je i motiku. Bosa pošla da skloni tele ili odgrne vodu iznad pčelinjaka. Nikada niko nije saznao gde.

Ošamućeni su ostali brat, sestra, baka i dve moje „žive” lutke od četiri i od jedne godine. Ovo se nije merilo sa gubitkom moje „Hajdi”. Ovo se zvala tragedija. Tragedija jedne mlade žene. Tragedija jedne porodice. Iz saučestvovanja, čitavo selo nije dugo išlo ni na jedno veselje. Ni na sabor.

Sablasni dani su usledili. Moje oči su povazdan pratile kretanje oblaka i dugo, dugo sam čekala kada će se ponoviti. Nevreme ili tragedija? Oboje! Tražila sam često da neko ostane da spava sa nama. Neko ko nije iz naše kuće. Ujak na primer. Sve su nosile crne marame. I ja! A za koji dan pošla sam u peti razred. Po prvi put nisam bila srećna što sam „uvažena”.

P.S.

ODRASLA SAM PREKO NOĆI!

Očekivala sam da ću se više družiti sa bebama koje su pristigle u našu kuću, ali to se nije desilo. Uvek su spavale u svojoj sobi od nove kuće, ili bile sa nekim odraslijim.

Preko zime, kazali su, da velika soba nije dovoljno topla za njih. Možda, jer u njihovoj je bila bubnjara peć, koja je zaista bubnjala kad bi se drva razgorela.

Preko leta, mog školskog raspusta, uvek sam živela kod kolibe, pa sam u retkim prilikama odlazila kući i to nekim poslom. Zadržavala sam se kratko, a za to vreme sam ih samo malo milovala i pokazala svoje znanje pesmica. Nisam uspevala da ih išta naučim.

S jeseni sam išla u školu, posle škole čuvala stoku i, kada bi' stizala kući, one su već spavale. A i nije bilo radosti. To se osećalo u svakom trenu. Sve se nekako otaljvalo, bez nekadašnje buke. Nečujno i što tiše. Činilo mi se da je najglasnije bilo zvono od goveda. Kao da smo bili zaboravili da se smejemo.

Baka je prestala da se razgovara, brat našao posao u Mesnoj kancelariji, otac *'odao kao ranjena zver* – tako je majka odgovorila na bakino pitanje gde je. Kada bi se skrasio, pričao bi sam sa sobom, jer mu niko nije ništa odgovarao. Rekao je za koga sav njegov trud i zbiranje parcela u jednu – po ugledu na Ameriku. Čitao je to u novinama.

Njegovi sinovi, moja braća, svi su napustili naše selo, naše divno selo! Naše njive i livade, bašče i oranice, sve su više bile zaparložene...

Novo „unapređenje” u kući nije stizalo. A nije zato što su svi stariji od mene sve dobro radili i nisu imali vremena da me uče.

Krave nisam muzla, jer je to sestra radila brzo i izmuzala i zadnju kap da ne umanji krava mleko. Hleb je majka mesila sa takvom lakoćom da sam mislila da se testo samo okreće ispod njene ruke. Dobijala sam ja deo testa, ali to nije bilo ni nalik njenom umeću.

Kod kopanja i okopavanja sam mnogo sekla strukove. Kod branja sam preskakala, jer sam jurila da ih stignem, pa sam ja tako „nekorisna” odabrana da idem kod najstarije sestre, da budem pomoćnik kod rađanja bebe. Da, tako mi je moj brat *parnik* objasnio zašto idem. Majka mu je, ko zna po koji put, rekla da je „rđa jedna”, a mene utešila da ću biti malo, pomagati oko kupanja bebe – posipanje sam radila godinama; malo ljuljati bebu – o moje radosti; ići u nabavku svako jutro –

e to me je nekako obeshrabrilo... Šta se mora nabavljati svaki dan i koliko je to daleko od kuće; malo...

Krenuli smo sa prvim petlovima da bismo stigli u grad da mi otac kupi prikladnu obuću, a da piroćane vrati kući. To je bio moj drugi silazak u grad – prvi je bio kada su se škole takmičile u trčanju. Zapravo, u svemu, ali ja sam trčala na sto metara. Radnje, na moju žalost, a još veću moga oca, nisu bile još otvorene pre polaska autobusa.

Komšija Momčilo me je sproveo do velikog grada i „utovario na voz”. Ne znam da li je i šta ko kome rekao o mom dolasku, ali ja sam sledila upute moga brata – parnika. Sve sam lepo imala zapisano, koliko stanica moram proći, kako da nađem ulicu – „Kad siđeš, idi za vozom i sa desne strane je Lenjingradska, piše na kući od čoška...”. Papir sa napisanim imenima mestâ kroz koja voz prolazi držala sam u ruci i svako koje prođemo ja presavijem – nisam imala olovku da ga označim...

Za svaki slučaj sam se pripremila dve stanice pre i stala kod vrata. Da ne promašim! Onako sama i uplašena, nisam imala želju da gledam napolje u nepregledna polja ravnice. A i mantalo mi se, jer je voz jurio. Niko me nije čekao. Možda sam i bila srećna zbog toga. Mogla sam sama da sledim uputstvo moga brata... Oh, koliko sam ga tada volela. Hvala mu!

Našla sam ulicu. Nepregledna, a kuće – pregrađene samo sa kapijama, velika i mala – jedna do druge. Brojevi su stajali na maloj kapiji. Bilo mi je čudno kojim putem da idem. Ulica je imala put sa obe strane i po sredini. Bilo me je sramota da idem ljudima ispod prozora. Dok sam skretala ka broju sedamdeset i jedan, bacila sam pogled na visoki krov na dve vode. Pomislila sam šta će biti ako i ja, kao Hajdi, dobijem onu bolest kad noću šetaš misleći da ideš kući. A šta ako ja krenem na krov? Doduše, to se Hajdi nije desilo, ali...

U dvorištu moje sestre me dočekala Božana, devojčica iz susedstva, čim me je spazila odjurila je da javi: – Došla je jedna Srbijanka... Odali su me piroćani...

U dvorištu je spavala jedna prekrasna beba u kolicima. Bila je prekrivena prozirnom belom pelenom, a pored crnih uvojaka kose bile su dve ručice sa stisnutim pesnicama...

Gledala sam je ne verujući da ću se ja zaista sa njom družiti. Toliko sam se nagnula da je bolje vidim, pa su kolica krenula... Uplašila sam se da ću ih oboriti, nikad ranije nisam videla ni kolica, niti bebu u njima...

Moja seja, moja najstarija sestra me, vrišteći i trčeći, dograbila u zagrljaj, smejući se, sa suzama, podigla i tako okretala. Naravno da me je potom i beba pozdravila jednim prodornim kmečanjem – najlepšim koje sam ikada čula...

Pogovor

ORIGINALNI DOKUMENT

Napokon je Dragina Bradić raspečatila pisma brižljivo čuvana u svojim svetlosnim tunelima koje je negovala s ljubavlju i polivala sećanjima ranog detinjstva otkrivajući nam arhaičnu Srbiju kakva još jedino živi u knjigama ili muzejima. A... još uvek je stvarna i živa.

„Detinjstvo je temelj života... kasnije je sve nadgradnja,“ kaže Bradićeva koja se još uvek hrani živom vodom sećanja; pokušavajući i nas da nahrani tim koloritnim slikama bogate srpske tradicije koja za glavne junake ima srpsku mnogočlanu porodicu: oca, majku, baku i sedmoro dece.

Priča ispričana ustima nevine, radoznale i pomalo naivne devojčice bele kose koja prati dešavanja posle Drugog svetskog rata na padinama rodne joj Ravne Gore.

Sve je tu. Kratko, jezgrovito, prirodno, često jednostavno. Svako pismo priča za sebe a pri tom celina. Sve je ukomponovano. Arhitektura, tradicija, običaji, politika, država, religija, školstvo, uspon srpske porodice i njeno poniranje.

Živelu se teško. „Mi smo bili fabrika za pravljenje svega što nam je trebalo“, kaže u jednom pismu. A nije moglo drugačije kad si rođen na planinskoj zemlji da živiš i preživiš a pri tom stičeš i uvećavaš imetak posle ratom opustošene zemlje.

Kako to samo deca umeju da smeste u svoj ram za buduće dane Bradićeva je to radila nesvesna da će jednom doći dani da sve što se tih godina dešavalo bude i ovekovečeno i sačuvano kao trajni originalni dokument. Sve što je obeležilo, što joj se zarilo u dušu, što joj je uskraćeno ili otkinuto ili urezivano pod koru velikog mozga. SVE. Prijateljstvo sa sestrom, majčin miris, očeve plave oči, „žive lutke“, baka koja grdi vojsku što gazi mlado žito, njen brat „zlotvor“ koga voli neizmerno, PUCANJ, njena Hajdi.

„Nikad nisam mogla naći Hajdi kao što je bila moja. Mislila da je jedini pisac Johana Spiry. Poželela sam da ja budem isto... pomislila šta će biti ako i ja kao Hajdi dobijem onu bolest kad noću šetam misleći da idem kući“...

A kuća je tamo gde ti je dom. Kutak u kome možeš da ugriješ svoje promrzle godine, gde te čekaju otac i majka na oronulom pragu i kad nisu živi, gde ti se pas obraduje uvek kad ga prizoveš u sećanje, gde miriše detinjstvo zanosno kao rana jesen i mami razbeharnim voćnjacima.

Takvu kuću Dragina Bradić slika rečima vešto nas vodeći kroz priču pa se tako saosećamo sa njenim junacima, radujemo se ili iskreno smejemo.

Malo je pisaca u novijem srpskom pripovedanju koji su posegli za ovom temom. Retko koga u današnje vreme zanima da razgrće prašinu i čuva od zaborava vrednosti na kojima se temeljilo i temelji srpsko selo i porodica. Zato ova knjiga i ima kulturološku, etnološku, etičku pa i muzejsku vrednost.

Čitajući je savremeni čitalac će zaista osetiti da je kod kuće uljuljkan, ušuškan, zaštićen od savremenih turbulentnih previranja. Zaroniće u jedan pomalo mitski svet. U onu Srbiju koju svi mi bez izuzetka nosimo u svojim venama srazmerno godinama i prostoru.

Dragana Đurković Tošić